

MIDDELENGEBRUIK EN VERSTANDELIJKE BEPERKING

EEN FOLDER VOOR HULPVERLENERS UIT DE VERSLAVINGSZORG

Eric komt in begeleiding om zich te laten behandelen voor alcohol- en cannabisgebruik. Hij doet vlot zijn verhaal. Zijn alcoholprobleem minimaliseert hij en over zijn drugprobleem vertelt hij met veel zwier. Hij lijkt een echte praatjesmaker. Als je op de zaken wil ingaan om een tijdslijn in zijn verhaal te krijgen, is dit moeilijk. Je geeft hem de opdracht om een en ander op papier te zetten. Bij het tweede gesprek is hij zijn opdracht vergeten, 'maar hij kan het je beter allemaal vertellen'. Je herhaalt de opdracht met duidelijke instructies. Volgende keer heeft hij wel iets bij. Hij excuseert zich voor de schrijffouten, 'want ik ben al vroeg gestopt met school'.

Middelengebruik en verstandelijke beperking: een plus een is meer dan twee!

Als begeleider in de verslavingszorg word je al eens geconfronteerd met cliënten bij wie je gewone aanpak niet werkt. Op zo'n moment ga je op zoek naar oplossingen, want je wil je verantwoordelijkheid niet ontlopen. Je stuit op je eigen professionele grenzen om dit probleem op een adequate manier aan te pakken. Deze folder helpt je na te gaan of een verstandelijke beperking mee aan de basis van het probleem ligt.

Wat is een verstandelijke beperking?

Een verstandelijke beperking heeft te maken met verschillende dimensies, niet enkel met het verstand of het denken.

Enerzijds zijn er problemen met het intellectueel functioneren (o.a. aandacht, geheugen, herkennen, rekenen, begrijpen …), anderzijds is er sprake van beperkingen in het aanpassingsgedrag. Dat wil zeggen dat men zich minder goed kan aanpassen aan de eisen van zijn omgeving zoals een persoon van die leeftijd normaal zou doen. Er is moeite met levensvaardigheden bijvoorbeeld communicatie, zorg voor zichzelf, wonen, werken, vrije tijd, veiligheid …

De omgeving van de persoon kan stimulerend of remmend op die beperkingen inwerken. Dit bepaalt hoe sterk de beperkingen een 'handicap' vormen.

Naast de verstandelijke beperking kunnen deze personen ook moeilijkheden ondervinden op emotioneel en psychologisch vlak. De gezondheid kan een bijkomend probleem vormen.

Wisselwerking met je werkrelatie

In de praktijk is het niet altijd duidelijk of iemand een verstandelijke beperking heeft of niet. Je beperking accepteren en toegeven, is niet eenvoudig. Mensen proberen hun moeilijkheden te verbergen, daardoor wordt de beperking vaak niet opgemerkt en mist men de gepaste ondersteuning. Deze mensen kunnen in moeilijke of risicovolle situaties terechtkomen omdat zijzelf of de omgeving hun mogelijkheden overschat. Jullie werkrelatie zal er dus anders uitzien eenmaal je de mogelijkheden en beperkingen van je cliënt in rekening brengt. Op die manier kan je de achterliggende betekenis van 'vreemd' gedrag beter begrijpen, invoelen en kan je dus beter handelen en ondersteunen.

Hoe kan ik iemand met een verstandelijke beperking herkennen?

Wees opmerkzaam, observeer en vraag door bij je cliënt.
Ook informatie van netwerkpartners kan je totaalbeeld scherpstellen, bijvoorbeeld resultaten van recente IQ-testen, ingeschreven zijn bij het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap of contacten met hulpverlening voor mensen met een verstandelijke beperking of buitengewoon onderwijs.

Onderstaande kenmerken van de cliënt kunnen een indicatie van een verstandelijke beperking zijn.

- Moeilijkheden met:
  - rekenen;
  - taal: lezen en schrijven geeft problemen. Gebruikt eenvoudige taal of net moeilijke, grootse woorden zonder ze te begrijpen. De cliënt herhaalt zinnen zonder meer.
  - snel informatie verwerken;
  - een agenda gebruiken, planning en kloklezen;
  - meer dan één taak tegelijk uitvoeren;
  - onthouden wat er gezegd is;
  - lange tijd de aandacht erbij houden.
- Had moeilijke schoolcarrière (niet afgemaakt, dubbelen in het lager onderwijs, buitengewoon onderwijs of extra ondersteuningsmaatregelen in gewoon onderwijs).
- Begrijpt bepaalde abstracte concepten (tijd, richting, afstand) niet ten volle. Is gericht op hier en nu en heeft moeite met hypothetische vragen. Heeft moeite om de levensgeschiedenis in chronologische volgorde weer te geven.
- Beschikt over een beperkt sociaal netwerk: vaak familie of vrienden/kennissen met een verstandelijke beperking, veel hulpverleners. Heeft contacten met hulpverlening uit diverse sectoren, vaak specifiek omwille van beperking.
- Neemt ongemakkelijke houding aan bij moeilijke of gevoelige vragen, of antwoordt naast de kwestie. Reageert vaker gevoelsmatig en valt in herhaling over emotionele zaken die er in die situatie niet toe doen.
- Stelt vaak beperkt grenzen waardoor hij of zij gemakkelijk beïnvloedbaar is; vertoont sociaal wenselijk gedrag. Heeft verhoogde kwetsbaarheid voor misbruik (psychisch, fysisch …).
- Camoufleert zijn of haar beperking door bravouregedrag, nonchalance of door het vertellen van fantasieverhalen.
- Loopt sneller en vaker tegen de lamp. De gevolgen van middelengebruik op verschillende domeinen zijn groter.

Blijf niet bij de pakken zitten!

Heb je een cliënt bij wie je een verstandelijke beperking vermoedt?

Zoek contact en info bij de betrokken persoon zelf en (mits zijn toestemming) bij zijn persoonlijk of hulpverleningsnetwerk. Wanneer je de ervaringen van de persoon en zijn familie naar waarde kunt schatten, krijg je ook meer inzicht in de context en thuiscultuur van de cliënt. Bovendien schept inzicht in zijn omgeving mogelijkheden voor een betere ondersteuning.

Ga ook op zoek naar expertise en samenwerking bij mensen uit de gehandicaptensector.

STEUNPUNT EXPERTISE NETWERKEN (SEN)

SEN helpt je in je zoektocht naar informatie en expertise inzake preventie, diagnose en (be)handeling met betrekking tot het functioneren van personen met een handicap.
www.senvzw.be – info@senvzw.be – 03 270 16 32

Op **www.senvzw.be** vind je het digitale informatiepakket 'Verstandelijke beperking en middelengebruik'.

DIENSTEN ONDERSTEUNINGSPLAN (DOP)

De DOP werken met personen met (een vermoeden van) een beperking. Er hoeft nog geen sprake te zijn van een officiële diagnose. Een medisch attest van de betrokken arts volstaat. In dialoog met de cliënt en zijn netwerk realiseert men een intersectoraal ondersteuningsplan.

WEST-VLAANDEREN:	**info@dop-wvl.be**	0490 44 34 04
OOST-VLAANDEREN:	**info@dop-ovl.be**	0473 73 87 68
ANTWERPEN:	**info@opmaatvzw.be**	03 889 00 07
	info@trajectvzw.be	03 366 29 93
LIMBURG:	**info@doplimburg.be**	011 35 34 10
BRUSSEL:	**brussel@dop-vbb.be**	02 201 76 43
HALLE-VILVOORDE:	**hallevilvoorde@dop-vbb.be**	02 460 69 60
LEUVEN:	**leuven@dop-vbb.be**	016 56 56 30

PROVINCIALE AFDELINGEN VAPH

Het VAPH (Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap) heeft in iedere provincie een afdeling en een antennepunt voor Brussel. Hier kan je terecht met al jouw vragen over administratieve verplichtingen, inschrijvingsprocedures en diensten en voorzieningen in jouw provincie. Hier kan je ook aftoetsen of je cliënt reeds ingeschreven is bij het VAPH.

WEST-VLAANDEREN:	**brugge@vaph.be**	050 40 67 11
OOST-VLAANDEREN:	**gent@vaph.be**	09 269 23 11
ANTWERPEN:	**antwerpen@vaph.be**	03 270 34 40
LIMBURG:	**hasselt@vaph.be**	011 27 43 54
VLAAMS-BRABANT:	**leuven@vaph.be**	016 31 12 11
BRUSSEL:	**brussel@vaph.be**	02 225 84 62

VAD

De Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen overkoepelt het merendeel van de Vlaamse organisaties die werken rond alcohol, illegale drugs, psychoactieve medicatie en gokken. VAD heeft een opdracht in deskundigheidsbevordering. VAD heeft materiaal beschikbaar en verwijst je gericht door bij professionele vragen of bij de nood aan een middelenbeleid.
www.vad.be – vad@vad.be – 02 423 03 33

Ook op **www.vad.be** kan je het digitale informatiepakket 'Verstandelijke beperking en middelengebruik' downloaden. Klik door naar 'gehandicaptensector'.

Deze brochure is een gemeenschappelijk initiatief van:

SEN Steunpunt Expertise Netwerken

VAD Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw

handicum

Vibeg! Geef je leven meer pit

Met ondersteuning van Overlegplatform Geestelijke Gezondheidszorg Oost-Vlaanderen.

Projectfinanciering door het Fonds ter Bestrijding van de Verslavingen.

PopovGGZ vzw Overlegplatform Geestelijke Gezondheidszorg Oost-Vlaanderen vzw

.be

V.U. F. Matthys, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel | VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw | Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel | T 02 423 03 33 | vad@vad.be | www.vad.be
Ontwerp en druk www.epo.be | afbeeldingen www.shutterstock.com | D/2012/6030/13 | © 2012 | VAD wordt gefinancierd door de Vlaamse overheid.